

FERRATER, Gabriel: *Curs de literatura catalana contemporània*, Jordi Cornudella (ed.), Barcelona: Edicions 62, Editorial Empúries, 2019; «Biblioteca Universal», 263.

JOSEP MURGADES
Universitat de Barcelona
murgades@ub.edu

Les opinions de Ferrater són sempre personals, raonades, no sempre justes. És un moralista radical que practica sobre la literatura amb una intel·ligència enlluernadora. És, a més a més, clar en les exposicions, breu en els seus arguments. (MARCO 1983: 268)

Estalviem-nos d'entrada l'obvietat de ponderar, d'allò més positivament, l'encert d'haver aplegat en un sol volum les conferències-clases de Gabriel Ferrater sobre literatura catalana contemporània. Publicades ja la majoria amb anterioritat, per bé que esparsament. I editades ara, amb competència filològica, per Jordi Cornudella.

(A lamentar només que, ja posats a fer, no s'hi hagi recollit també la xerrada de Gabriel Ferrater sobre Pompeu Fabra el 20-02-1968 a Sant Cugat, amb motiu just del centenari del naixement d'aquest, igualment conservada en enregistrament magnetofònic, a hores d'ara audible a <http://www.aulamariustorres.org/materials/fonoteca/visor.php?acronim=fabr&acr_autor=ferg&tipus=lectures_ferg&xpos=0>, la inclusió de la qual aquí hauria estat justificada perquè, al capdavall, versa sobre la matèria primera de què és sempre feta tota literatura: la llengua.)

Estiguem-nos igualment de subratllar una altra evidència: com la publicació d'aquests textos ferraterians ve a complementar els ja apareguts quaranta anys enrere, el 1979, a cura llavors de Joan Ferraté, amb el títol de *Sobre literatura*.

(Amb la diferència que si aquests havien estat escrits i, doncs, revisats per qui n'era autor, els que ara ens arriben només havien estat pronunciats per ell, sense intenció ni ànim de veure'ls publicats, almenys tal qual. D'on l'inconvenient, per al seu emissor, d'una franquesa expressiva no sempre prou controlada. Però d'on també l'avantatge, per al receptor, d'assistir al desplegament de l'homenot Ferrater prodigant-se no sols com a lector empedreït i com a crític solvent, sinó també com a professor-conferenciant ocasional.)

I encara, tercerament, prescindim també d'aplicar a Gabriel Ferrater, a partir d'aquests seus materials ara com qui diu novament exhumats, possibles etiquetes no menys esciunts: inconformista, heterodox, gamberro, «acontracorrentista», etc.

Ans més aviat referim-ho tot plegat a allò que també era sobretot Gabriel Ferrater: un intel·lectual, segons ell mateix entenia una tal condició. O sigui: «una persona que sotmet a crítica les posicions espontànies que troba al seu món» (p. 173).

Quines eren llavors algunes d'aquestes «posicions espontànies» que, en l'àmbit de la literatura, s'esforçava a debellar amb la seva crítica Ferrater?

Eren unes, certament, de condicionades, com d'habitud, pel context de l'època. Com ara la poètica del realisme històric. En el marc d'un catalanisme de filiació primigèniament burgesa —el Noucentisme—, però aleshores majoritàriament passat al resistencialisme antifranquista. Amb el subsegüent rebuig de tota obra literària tinguda per escapista o artificiosa i amb l'exigència de peremptorietat comunicativa a efectes políticament conscienciadors. Des d'un distanciament més o menys ostensible envers una religiositat reductivament identificada amb el *nacionalcatolicismo* imperant.

Enfront de molts d'aquests supòsits ideològics establerts (o «posicions espontànies», per repetir-ho a la manera de Ferrater), és aleshores que es dreça el nostre intel·lectual.

I, doncs, tot i reconèixer en el catalanisme «una mena de societat burgesa que pretenia governar el país millor que no havia estat governat fins aleshores» (p. 179), impugna aquest com «el mal crònic de la literatura catalana moderna» (p. 278), tot fent avinent la implicació de la burgesia lligaire en episodis propis de l'autoritarisme espanyol (ps. 56, 278-279), i advocant en conseqüència pel que en podríem dir una emancipació de la creació literària envers la pràctica política.

D'on el fet que afirmi que «per l'escriptor, les ideologies polítiques tenen molta menys importància [com a escriptor, s'entén] del que la gent d'ara tendeix a creure's. I la literatura no es fa amb política, encara que un escriptor, fora de la literatura, pugui ser un fanàtic de la política tant com qualsevol altra persona» (p. 180). O que recordi la famosa anècdota d'un Mallarmé objectant a Dégas que els sonets no es fan amb idees sinó amb mots (ps. 344-345), tot reblant encara Ferrater pel seu compte que, pròpiament, allò amb què es fan aquests, i la literatura en general, és amb imatges (ibíd.).

És quan s'ignora aquesta dimensió dual de la literatura, en virtut de la qual el seu contingut és la seva mateixa forma, de manera que, a diferència dels usos funcionals del llenguatge, orientats només cap al significat, en els usos literaris d'aquell l'atenció hi és referida tant a aquest com al significat (ps. 285-286), que s'incorre en despropòsits valoratius.

Com ara, en el cas de la literatura catalana, «quantitativament pobra com és» (p. 367), el de donar-li «una enorme importància» a «qualsevol coseta [...] només que estigui una miqueta bé» (ibíd.) —o sigui, cabria afegir pel nostre compte, sempre que transmeti un «missatge» (!) o que suposadament contribueixi a la «normalització» (!!).

I el despropòsit també de la sacralització que sovint se'n deriva, quan en realitat la literatura només «ha de ser una cosa de més a més, en un país ben organitzat» (p. 371), i com a molt «li correspon, simplement, el paper de cridar tota la cultura en general a la modèstia» (p. 168).

O com ara quan hom es decanta a jutjar escriptors per «qüestions de fet que pertanyen generalment a l'ordre més fortuït i més casual de la vida» (p. 205) i a

fer-los «retrets per actituds polítiques» (p. 206), en comptes d'intentar comprendre per què poden ser tanmateix uns grans escriptors; amb menció del xovinista Barrès com a exemple (p. 210) o, en l'àmbit nostrat, del d'un Josep Pla, correligionari en un moment donat de Manuel Brunet i d'Ignasi Agustí, però a anys llum d'aquests en tant que escriptor (p. 208).

Perquè, d'acord amb el requeriment formalista, «la bondat d'un escriptor ha de ser localitzable; s'ha de poder dir: en aquesta línia és bo, en aquesta frase és bo» (p. 357). I és conseqüent amb una tal premissa que Ferrater s'esmerça a rescatar, fonamentadament i per extens, Carner de la fama de frívol (ps. 19-61), Riba de la d'hermètic (ps. 83-170), Foix de la de simplement surrealista (ps. 171-265).

Tot fent-se fort en el fet, a més, que cap d'aquests poetes, com tampoc Guerau de Liost (ps. 63-82), se sentien com a tals supeditats a cap deure de «solidarització» (p. 389) amb el gran públic, ja que simplement «feien de la manera més concentrada que sabien el tipus de poesia que a ells els donava la gana de fer» (ibíd.).

Així mateix, demostrant també la seva perícia a servir-se de metodologies altres que el formalisme estructuralista o *new critic*, Ferrater ofereix una imparable lectura en clau psicoanalítica de la *Solitud* de Víctor Català (ps. 303-333). O una de sociològica de *La parada* de Joaquim Ruyra (ps. 267-302) —en la qual, per cert, la insuperable gràcia està, des de l'agnosticisme sense fissures en què es movia el nostre home, a fer un apreuament del catolicisme no pas «com a doctrina», és clar, sinó «com a forma d'imaginació, és a dir com un sistema de mites i d'apòlegs [...] d'esquemes imaginatius» (ps. 293-294).

Llavors: contrapunts per part de qui signa aquesta ressenya. Al *Curs* de Ferrater.

Exabruptes *ad hominem*, fins a cert punt excusables per causa de la col·loquialitat del discurs, però gairebé sempre injuriosos: López-Picó (ps. 65, 106); Puig i Ferrater (p. 273); Manuel de Montoliu (ps. 305, 324, 401); Víctor Català (p. 326); Jung (p. 327); Manuel Brunet (p. 338); Francesc Cambó (ps. 146-147, 159-161, 336 [en el cas d'aquest últim, Raül Garrigasait, al seu assaig *Els fundadors*, Ara Llibres, 2020: 92, desmenteix el que en diu Ferrater sobre la imposició que hauria fet l'empresari, polític i mecenes a Carles Riba de traduir-li Plutarc]).

Equívocs semàntics: el marit de la Mila de *Solitud* no és «impotent» (ps. 306, 309, 312-313), sinó anafrodita, cosa que és molt diferent. Omissió o ignorància del terme tècnic precís: és curiós que Ferrater no parli d'anacrusi per designar el fenomen mètric altrament tan ben descrit a les ps. 146 i 236-237. Comprensió insuficient d'una ocurrència lèxica: basta consultar el DCVB, *s.v. parell i desaparellant*, per constatar com aquests mots sí que tenen també el significat que els dóna Maragall i que Ferrater sembla ignorar (p. 365). Anàlisi sintàctica parcial: en el vers de Foix «el ritu vell mudeu pel taure ibèric», «pel taure ibèric» no ha de ser tan sols interpretable com «un complement de lloc» (p. 252), sinó que pot ser-ho més simplement també com el règim preposicional de «mudar».

I contrapunts igualment a l'edició feta per Jordi Cornudella. Útil, necessària, aclaridora. Però aquí va d'això, d'uns pocs contrapunts.

Posat a aclarir inevitables lapsus de Ferrater (per ex. ps. 157, n. 15; 212, n. 9; 214, n. 11; 270, n. 2; 354, n.14; etc.), Cornudella hauria pogut advertir sobre el de fer Ors «nascut a Cuba» (!, p. 18). El nom d'«un dels més mediocres entre els poetes surrealistes» citat per Ferrater no és Benjamin Perret (ps. 211-212), sinó Benjamin Péret. Qui «va fugir per la claveguera després d'haver organitzat l'idiota aixecament de la Generalitat [el 6-10-1934]» (p. 195) era l'aleshores conseller de governació d'aquesta, Josep Dencàs i Puigdollers. El títol del llibre citat de Riba no és *Per comprendre* (ps. 106, n. 4; 205, n.8), sinó *Per comprendre*. I el de la glosa d'Ors de 3-05-1913 no era en cap cas «Un Amiel a Vic» (p. 343, n. 8), ja que a l'edició original de *La Veu de Catalunya* era el d'«Un Amiel vigatà», i a la reedició de 1950 el d'«Amiel a Vic». D'altra banda, el poema de Riba datat del «15 de juny de l'any 1938 [...] escrit durant la batalla de l'Ebre» (p. 393) no s'ajusta a la cronologia real d'aquesta, ja que la tal batalla, «el darrer moment de follia de la Guerra Civil» (ibíd.), no va començar fins al 25 de juliol de l'any susdit.

Insignificants minúcies i objeccions irrelevantes que gens no desdiiuen de la solta i de la volta, a tota mena d'efectes, d'haver posat a l'abast del lector d'avui aquest suggestiu corpus de saviesa literària ferrateriana.

BIBLIOGRAFIA

MARCO (1983): Joaquim Marco, «Gabriel Ferrater com a crític», dins *id.*, *El Modernisme literari i d'altres assaigs*, Barcelona: Edhasa, p. 268.

LLORET I ESQUERDO, Jaume: *Els titelles al País Valencià*, Sant Vicent del Raspeig: Publicacions de la Universitat d'Alacant, 2019.

VICENT VIDAL LLORET

Universitat d'Alacant

vicent.vidal@ua.es

Publicacions de la Universitat d'Alacant ha editat el volum *Els titelles al País Valencià*, de l'especialista Jaume Lloret. L'autor, de fet, ja és conegut per obres de referència en aquest mateix àmbit com *El titella a Alacant* (1997, amb Manuel J. García, Àngel Casado i César Omar García) o *Documenta títeres* (1999, amb César Omar García i Àngel Casado), a més de molts altres treballs d'investigació sobre el teatre a Alacant i, en general, al País Valencià. En *Els titelles al País Valencià* ofereix un recorregut exhaustiu i documentadíssim per la història dels titelles al País Valencià, entesos en un sentit molt ampli. Així, s'hi considera qualsevol manifestació escènica que no es basa en la interpretació sinó en l'animació d'algun objecte: per tant, no solament s'hi inclouen els titelles de dit, els de guant